

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

L. Volchanska,
graduate student, Dnepropetrovsk state agrarian and economics University

ECONOMIC NATURE OF INVESTMENT AND BUSINESS CLIMATE IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Удослідженні визначено, що інвестиції — це накопичена раніше вартість у вигляді різних економічних активів, що залучається суб'єктами економіки в процес кругообігу засобів з метою її примноження у майбутньому в умовах невизначеності та ризику. На інвестиційну привабливість конкретного суб'єкта безпосередньо впливають економічні умови функціонування й розвитку галузі сільського господарства. Через привабливість підприємства як складової частини інвестиційної привабливості галузі виявляється узагальнена характеристика щодо перспективності, вигідності, ефективності та мінімізації ризику вкладення інвестицій.

The study determined that investment — is the still accumulated cost in a variety of economic assets subjects of involved in the cycle of the economy means for its enhancement in the future in conditions of uncertainty and risk. On the investment attractiveness of a particular entity directly affect the functioning of economic conditions and development of agriculture. Due to the attractiveness of the enterprise as part of the investment attractiveness of the industry detected generalized characteristic of the perspectives, utility, effectiveness and minimize the risk of investment.

Ключові слова: аграрні підприємства, виробництво, засоби виробництва, інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційна привабливість, регіон, ризик, капітальні вкладення.

Key words: agricultural enterprises, production, means of production, investment, investment funds, investment attractiveness, region, risk, capital investments.

ВСТУП

Основними факторами виробництва сільського господарства є праця, капітал, природні та земельні ресурси, які поступово втрачають свої продуктивні якості й потребують оновлення. Своєчасне відтворення виробничих ресурсів розглядається як необхідна умова стійкого виробництва як у сільському господарстві, так і в економіці у цілому. Одним із інструментів забезпечення відтворення ресурсної бази є інвестиції.

Для відновлення матеріально-технічної бази галузі сільського господарства необхідно забезпечити надходження інвестиційних ресурсів із зовнішніх джерел за рахунок підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Очевидно, що без активної участі державних інститутів у формуванні ефективного механізму залучення інвестицій вирішити це завдання сільськогосподарським виробникам неможливо. Державна інвестиційно-інноваційної політика в аграрному секторі має не лише передбачати досягнення стратегічно важливої мети — забезпечення населення країни якісним доступним продовольством, але і враховувати інтереси інвесторів, створювати умови для підвищення вартості інвестованого капіталу. Ці обставини зумовлюють необхідність розробки науково-організаційних заходів з формування економічних умов

залучення інвестицій в сільськогосподарське виробництво, що базуються на концепції створення вартості як основного показника інвестиційної привабливості.

Питання відтворення капіталу, джерел формування інвестицій та умов їх залучення в економіку досліджуються досить широко. Вагомий внесок у розвиток теорії відтворення належить К. Марксу. Теоретичні та методологічні засади відтворення в умовах ринкових відносин розвинуті у працях Дж. Бейлі, В. Беренса, Г. Бірмана, К. Боулдінга, Д. Кейнса, Ф. Модільяні, М. Міллера, П. Самуельсона, Р. Солоу, Дж. Тобіна, І. Фішера, Дж. Хікса, У. Шарпа та інших дослідників.

Питання дослідження економічної основи інвестиційної діяльності, оцінки економічної ефективності інвестицій та інвестиційної привабливості суб'єктів підприємства знаходяться в центрі уваги таких вітчизняних науковців, як І.О. Бланк, В.Г. Блохін, І.І. Вініченко, П.І. Гайдучий, С.О. Гуткевич, О.І. Гуроров, А.С. Даниленко, М.Д. Денисенко, М.І. Долішній, І.О. Іващук, І.В. Коваленко, Н.В. Коваль, М.І. Кісіль, Д.Ф. Крисанов, М.Ю. Коденська, П.А. Лайко, А.П. Лайко, Т.В. Майорова, А.А. Пересада, О.В. Ульянченко та багатьох інших. Однак, враховуючи зміни економічної ситуації функціонування сільськогосподарських підприємств і ринку капіталу, постає необхідність обґрунтування чинників

їхньої інвестиційної привабливості на галузевому і регіональному рівнях та джерел фінансування інвестицій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є дослідження теоретико-методологічних підходів до визначення сутності інвестицій та інвестиційної привабливості аграрних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економічна теорія неоднозначно трактує категорію "інвестиції", що призводить до розбіжностей думок, висловлюваними дослідниками. Інвестиції — відносно нова економічна категорія, оскільки у плановій економіці використовували поняття "капітальні вкладення", під яким розуміли сукупність витрат на відтворення основних фондів, включаючи витрати на їх ремонт. При цьому капітальні вкладення розглядалися у двох аспектах: як економічна категорія і як процес, пов'язаний з рухом грошових ресурсів. Як економічна категорія капітальні вкладення є системою грошових відносин, пов'язаних із рухом вартості, авансованої у довгостроковому порядку у формування основних фондів — від моменту виділення грошових коштів до моменту їх відшкодування.

Однак інвестиції — ширше поняття, ніж капітальні вкладення, оскільки включає в себе крім вкладень у відтворення основних фондів вкладення в оборотні активи, різні фінансові активи, в окремі види нематеріальних активів. Капітальні вкладення — дещо вужче поняття, оскільки їх можна розглядати лише як одну із форм інвестицій. Відомо, що капітальні вкладення — це реальні інвестиції, щокладаються в основний капітал (в основні засоби), зокрема витрати на придбання цілісних майнових комплексів, на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння підприємства, придбання машин, устаткування, інструменту, інвентарю, проведення проектно-дослідницьких робіт та інші витрати, які підвищують вартість основних засобів.

Як економічна категорія капітальні вкладення визначалися як система грошових відносин, що зумовлена рухом вартості, авансованої у довгостроковому порядку в основні фонди від моменту виділення коштів до моменту їх реального відшкодування. Однак основним об'єктом дослідження капітальні вкладення виступали "...як процес руху вартості, авансованої у розширене відтворення основних фондів" [9, с. 15]. За такого підходу основним питанням, на якому зосереджували увагу науковці, було вивчення структури джерел фінансування капітальних вкладень, формування договірних відносин учасників інвестиційного процесу та роль банків як установ, які кредитують і фінансують капітальні вкладення.

Подальшими досягненнями в трактуванні сутності інвестицій слід вважати публікації в економічній літературі таких авторів, як М. І. Кісіль [6], О. П. Чернявський [10], які вводили до складу капітальних вкладень витрати на формування оборотних фондів. На наш погляд, це є доцільним, оскільки основні виробничі фонди не можуть нормально працювати без оборотних засобів. Вивченню теоретичних і практичних засад інвестування присвячено багато робіт учених-економістів. Так, у сучасній літературі стверджується, що за своїм змістом теорії інвестицій виникли ще у XVI—XVII ст. — соціально-економічна теорія торгових інвестицій — мер-

кантилізм, предметом дослідження якого була сфера обігу, середовище "породження грошей грошима", тобто зростання обсягів капіталу.

Вагомий внесок у вивчення економічної сутності та ролі інвестицій на макроекономічному рівні належить американським ученим П. Самуельсону, К. Макконелу, С. Брю, які в якості інвестицій розглядали "...затрати на виробництво і накопичення засобів виробництва і нарощення матеріальних запасів" [7, с. 312] та "...фактор підвищення національного доходу" [7, с. 316].

Особливе місце серед сучасних економічних теорій, які трактують інвестиційні процеси як важливу складову економічної політики, відводиться кейнсіанській теорії. Так, Дж. Кейнс у праці "Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей" зазначає, що інвестиції — це "...поточний приріст цінності майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду", "...та частина прибутку за певний період, що не була використана для споживання" [5, с. 33]. Отже, представники неокласичного підходу визначили об'єктивні та суб'єктивні (схильність населення до заощаджень, споживання) чинники інвестиційної діяльності, а також виділили нові об'єкти дослідження: структура капіталів, оптимальні розміри капіталів з урахуванням вичерпності ресурсів і часового фактору інвестування, ціновий фактор споживання інвестиційних ресурсів.

Наступним етапом у розвитку економічної теорії інвестування була розробка механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності через використання фінансових і грошово-кредитних методів економічної політики (М. Фрідман, В. Ойкен, Л. Ерхард, Ф. Хайек), а також аналіз інвестиційної діяльності в ринкових умовах (І. Фішер, Д. Йоргенсон). Варто наголосити, що у вітчизняній економічній літературі до 80-х років минулого століття термін "інвестиції" практично не використовувався у вивченні питань відтворення, а набув поширення в науковому обігу з початком ринкових перетворень в економіці.

Економічна природа інвестицій зумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення і полягає у використанні частини накопичених вільних грошових коштів, що направляються на збільшення кількості та якості всіх елементів системи продуктивних сил суспільства. Наявність різних підходів до дефініції економічної категорії "інвестиції" у сучасній економічній літературі значною мірою пояснюється широтою сутнісних сторін цієї складної економічної категорії. Під інвестиціями (від лат. *investire* — одягати, оточувати; *investition* — вкладення) розуміють вкладення капіталу в об'єкти підприємницької чи іншої діяльності з метою отримання прибутку або досягнення позитивного соціального ефекту. Зазначимо, що за вітчизняним законодавством інвестиції можуть бути в грошовій або матеріальній формах, формі майнових прав та інших цінностей, які мають грошову оцінку ікладаються в об'єкти підприємницької та (або) іншої діяльності з метою отримання прибутку і (або) досягнення іншого ефекту.

До майнових та інтелектуальних вкладень належать: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї та різноманітні цінні папери; матеріальні цінності, рухоме та нерухоме майно; майнові права й інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, що оформлені у вигляді технічної документації; права користування землею, водою, ресурса-

ми, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права і цінності.

На нашу думку, таке визначення є більш вичерпним за змістом і розкриває сутність інвестицій, але дещо проблематично погодитися з твердженням про досягнення соціального ефекту. Адже тоді інвестиціями можна вважати будь-яке фінансування соціальних заходів як на макро-, так і на мікрорівні — відповідно виплати при народженні дитини, пенсійні виплати, інші соціальні заходи; премії робітникам, оплата подарунків до свят, обладнання кімнат відпочинку на підприємстві й інші заходи, які дають позитивний соціальний ефект. Тому вважаємо, що більш точним із позиції економічної теорії є розуміння інвестицій як вкладення з метою отримання прибутку, що в подальшому використовується інвестором для реалізації різних цілей.

Узагальнення наукових праць вітчизняних науковців дозволило встановити, що нині існує кілька підходів до трактування інвестицій. Так, С. В. Мочерний зазначає, що "... інвестиції — це довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства в середині країни та за її межами з метою привласнення прибутку" [3, с. 63]. На думку Н.О. Титаренко, термін "інвестиції" має два визначення: фінансове та економічне. За фінансовим визначенням, інвестиції — це всі види активів, вкладених у господарську діяльність з метою одержання доходу [8, с. 127]. У цьому контексті придбання цінних паперів, вкладення коштів на банківські рахунки та в об'єкти колекціонування (твори мистецтва, монети, коштовності) є інвестиціями.

Залежно від рівня використання інвестиційних ресурсів в економіці виділяють кілька підходів до визначення "інвестиції":

1. Макроекономічний — інвестиції є частиною сукупних витрат на рівні економіки, що визначає структуру, темпи зростання та конкурентоспроможність економіки на світовому ринку.

2. Мікроекономічний — інвестиції розглядаються як процес створення засобів виробництва і людського капіталу з метою отримання прибутку від виробництва.

3. Фінансовий — суть інвестицій визначається в обміні вартостями між сьгоднішніми поточними витратами та майбутніми вигодами при придбанні фінансових або реальних активів.

Однак, незважаючи на наявні термінологічні відмінності, всі автори розглядають інвестиції як економічну категорію, хоча в поєднанні з технологічними, соціальними, екологічними та іншими аспектами їх реалізації. Отже, інвестиції є суб'єктом економічного управління і підлягають вивченню й аналізу на мікро- і макрорівні будь-якої економічної системи.

Серед існуючих підходів щодо тлумачення економічної категорії "інвестиції" можна виділити такі: "витратний", згідно з яким інвестиції — це витрати на відтворення основних і оборотних фондів, і "ресурсний", відповідно до якого інвестиції — це вкладення грошових коштів для придбання різних видів майна та цінностей.

Узагальнюючи вищезазначені підходи до категорії "інвестиції", можна виділити наступні їх ознаки: вони виступають потоком (інтервальна величина), а не запасом (статична величина); є елементом ринкових відносин, формування їх ціни здійснюється на основі співвідношення по-

питу та пропозиції; спроможні приносити дохід (прибуток); додають суб'єктно-об'єктний характер відносинам; мають цільове призначення; не гарантують оперативної віддачі, тобто існує часовий лаг між витратанням ресурсів і отриманням ефекту; отримання ефекту в майбутньому має характер вірогідності, що зумовлено наявністю ризику при вкладенні капіталу; забезпечують зростання вартості майна; є необхідною умовою економічного зростання.

Отже, в широкому значенні інвестиції є засобами, що вкладаються в об'єкти підприємницької і не підприємницької діяльності з метою отримання певного ефекту в майбутньому, або інакше — це накопичена раніше вартість у вигляді різних економічних активів, що залучається суб'єктами економіки в процес кругообігу засобів з метою її примноження у майбутньому в умовах невизначеності та ризику. У вузькому значенні інвестиціями можна вважати засоби, що направляються на відтворення або збільшення капіталу з метою одержання прибутку в майбутньому.

Зазначимо, що інвестиції утворюють двоспрямовану систему потоків засобів. Один потік забезпечує формування ресурсів, їх залучення із фондів накопичення підприємств і населення, а інший — розміщення цих засобів в об'єкти, з урахуванням рівня їх привабливості. Обидва потоки мають важливе значення і не можуть бути диференційованими за вагомістю, оскільки кожний із них є продовженням іншого, що характеризує інвестиційний процес як безперервний кругообіг засобів в економіці.

Принципово важливим для ухвалення рішення про інвестування є визначення "ціни" відмови від нинішнього споживання. При вкладенні засобів у розвиток виробництва інвестора цікавить не будь-який за величиною результат. Приріст капіталу внаслідок інвестування повинен бути достатнім, щоб з тим: 1) задовольнити мінімально прийнятні з позиції суспільства запити інвестора; 2) відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому періоді (за рахунок прибутку на вкладені інвестиції); 3) винагородити інвестора за ризик можливої втрати частини доходу від настання непередбачуваних несприятливих обставин. Інвестиції необхідні для забезпечення нормального функціонування підприємства в майбутньому, тобто дозволяють забезпечити: розширення виробництва; запобігання моральному та фізичному зносу основних фондів і підвищення технічного рівня виробництва; поліпшення якості продукції; здійснення заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; досягнення інших цілей підприємства.

Необхідно зазначити, що "інвестиційна привабливість" як особлива економічна категорія розглядається економістами та фахівцями органів управління на макро- і мікрорівнях, а також на рівні галузі в цілому й окремого господарюючого об'єкта (підприємства). Поряд із терміном, "інвестиційна привабливість" використовуються споріднені категорії: "привабливість бізнесу"; "привабливість можливостей", "привабливість інвестицій", "привабливість галузі", "привабливість продуктової пропозиції", "привабливість стратегії" і т.д.

Серед науковців поширена думка, що інвестиційну привабливість доцільно розглядати по вертикалі: країна, регіон, галузь, підприємство, інвестиційний проект. При цьому інвестиційна привабливість характеризується через поєднання ознак, засобів, можливостей, що

зумовлюють у сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в країні, регіоні, галузі і т.д. Залежно від часового горизонту аналізу, управління і прогнозування вона може бути поточною і перспективною. Вважаємо, що такий підхід ускладнює процедуру ідентифікації чинників привабливості, їх кількісну та якісну оцінку, оскільки той чи інший об'єкт інвестування внаслідок дії регіональних і галузевих особливостей, географічного положення та інших чинників матиме різну інвестиційну привабливість.

Поділяємо слухність думки про те, що інвестиційна привабливість регіону є об'єктивними передумовами для інвестування і кількісно виражається в обсязі капітальних вкладень, які можуть бути залучені в регіон, з урахуванням сформованого у ньому інвестиційного потенціалу і рівня інвестиційних ризиків. Інвестиційна привабливість регіону — поняття віртуальне, оскільки бажане не завжди відповідає дійсності. Оцінюючи інвестиційну привабливість певного регіону, рейтингові агентства враховують не лише природний і виробничий потенціал, наявність трудових і фінансових ресурсів, але й отримані (як правило, в результаті опитувань) оцінки політичної ситуації в ньому, рівень корупції чиновників, судового захисту підприємництва на території тощо. Причому думки опитуваних можуть бути полярними залежно від їх особистого досвіду взаємодії із структурами державної влади.

Для інвесторів, що приходять в регіон, важливі не декларативна, а реальна підтримка (особливо на етапі становлення бізнесу), рівень компетентності чиновників, з якими інвесторів доведеться контактувати, передбачуваність дій органів влади. Отже, поняття інвестиційна привабливість регіону розглядається як сукупність багатьох об'єктивних ознак, засобів і обмежень, що зумовлюють можливість залучення інвестицій в регіон. Як зазначає О.В. Бражко, інвестиційна привабливість у загальному сенсі — це інтегральна характеристика, достатня соціально-економічна, організаційно-правова, морально-психологічна і суспільно-політична зацікавленість суб'єкта інвестиційної діяльності вкладати свої кошти у той або інший об'єкт [1, с. 18].

В. М. Хобта обґрунтовує положення про те, що "інвестиційна привабливість підприємства як об'єкта інвестування є важливим показником, під яким слід розуміти його інтегральну характеристику з точки зору наявного стану, можливостей розвитку, обсягів і перспектив отримання і розподілу прибутку, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства, ділової активності та рентабельності. Вона поєднує у собі дані про ступінь очікуваної дохідності, ризикованості та ліквідності потенційного капіталовкладення" [11, с. 322].

Інвестиційна привабливість підприємства формується на кількох щаблях. Це рівень держави, регіону, галузі та безпосередньо підприємства. Визначити, який із визначених рівнів з точки зору впливу на інвестиційну привабливість є домінуючим, а який менш важливий — досить складно. З ієрархічної точки зору найвищим є рівень факторів, що формують державну компоненту інвестиційної привабливості, далі розміщені чинники, що обумовлюють привабливість регіону та галузі, яка ієрархічно знаходиться на тому ж рівні, що й регіон. Нижній щабель формують фактори інвестиційної привабливості підприємства.

На наше переконання, інвестиційна привабливість підприємства характеризується ефективністю використання ресурсного потенціалу майна, платоспроможністю, фінансовою стійкістю, його спроможністю до економічного зростання, підвищення прибутковості капіталу, техніко-економічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції. Інвестиційну привабливість підприємства необхідно розглядати через перспективність, вигідність, ефективність і мінімізацію ризиків інвестиційних вкладень у його розвиток.

Оцінку інвестиційної привабливості підприємства на рівні регіону здійснюють територіальні органи державної влади і, відповідно, її критеріями є: місце підприємства на регіональному ринку, вплив на соціально-економічний розвиток регіону, відношення територіальних органів державної влади до досліджуваного об'єкта і т.д. Така оцінка дозволяє формувати ефективну регіональну інвестиційну політику. Інвесторами, як правило, виступають регіональні органи державної влади або великі фінансово-кредитні компанії, які залучають інвесторів через гарантії з боку держави. Інвестиційна привабливість підприємств на рівні галузі визначається з огляду на необхідність відділення галузевих підприємств, здатних самостійно здійснювати відтворювальний процес, від підприємств, що потребують дотацій з боку держави або пільгового кредитування процесів оновлення виробництва. Дана характеристика дозволяє будувати інвестиційну стратегію розвитку галузі.

Отже, кожному об'єкту інвестиційного ринку притаманна власна інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість підприємства, крім врахування власного потенціалу, формується під впливом галузі, регіону та країни. У свою чергу, сукупність підприємств утворює галузь, яка впливає на інвестиційну привабливість цілого регіону, а із привабливості регіонів формується привабливість країни.

Поняття "інвестиційна привабливість" має в економічній літературі ряд подібних виразів: "інвестиційний клімат", "інвестиційний імідж". Так, на думку Н.В. Ігошина, "інвестиційний клімат — це сукупність політичних, економічних, соціальних і юридичних умов, що максимально сприяють інвестиційному процесу; можливості, рівні для вітчизняних і іноземних інвесторів; однакові за привабливістю умов для вкладення капіталів у національну економіку" [4, с. 56].

Складовими інвестиційної привабливості прийнято виділяти: інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик. Так, Головатюк В. М. зазначає, що інвестиційний потенціал регіону — це сукупність наявних у регіоні чинників виробництва і сфер вкладення капіталу, тобто це кількісна характеристика, що враховує основні макроекономічні характеристики, насиченість території факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними фондами, інфраструктурою і т. д.), споживчий попит населення та інші показники. Також "інвестиційний потенціал" розглядають як сукупність інвестиційних ресурсів, складових тієї частини накопиченого капіталу, яка представлена на інвестиційному ринку у формі потенційного інвестиційного попиту, що має можливість перетворитися на реальний інвестиційний попит і забезпечує задоволення матеріальних, фінансових та інтелектуальних потреб відтворення капіталу [2, с. 114]. Отже, інвестиційний потенціал характеризується сукуп-

ністю об'єктивних передумов для здійснення інвестування, які можна подати як кількісні показники.

ВИСНОВКИ

Отже, можна стверджувати, що одним із важливих засобів оптимального досягнення цілей інвестування, який забезпечує виконання функції механізму управління інвестиціями, є оцінка інвестиційної привабливості, яка відіграє роль поєднувальної ланки між етапом аналізу й етапом прийняття рішення про інвестування. Основною ж метою оцінки інвестиційної привабливості є синтез узагальнюючих висновків, кількісним відображенням яких є інтегральний показник. На базі певних висновків потенційний інвестор має можливість вибору найкращого підприємства-реципієнта, а підприємство — можливість вжити певних заходів для покращення свого економічного стану.

На підставі узагальнення різних підходів і точок зору до розуміння категорії "інвестиційна привабливість" можна зробити висновок про їх неоднорідність, що зумовлено процесами, які відбуваються в галузях національного господарства і, найголовніше, з огляду на різний інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне розкрити економічний зміст інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств (регіону), яке є складною сукупністю організаційних заходів, нормативно-правових актів і фінансово-економічних інструментів та механізмів за безпосередньої участі держави, яка виділяє бюджету ті кошти, що забезпечує прибутковість аграрного виробництва та знижує інвестиційні ризики, а це зумовлює спроможність суб'єктів галузі до економічного росту, підвищення конкурентоспроможності на аграрному ринку та сталого розвитку через об'єднання фінансових ресурсів.

Нині існує необхідність обґрунтування й розробки заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості з метою реалізації продовольчої та енергетичної безпеки держави. Зважаючи на важливість цієї вимоги, у країні слід створювати економічні, організаційні, фінансові та правові умови, для ведення вітчизняними сільськогосподарськими товаровиробниками розширеного відтворення як за рахунок власних ресурсів, так і залучених інвестицій. Зарубіжний досвід доводить, що провідні країни світу, незважаючи на відносно низьку інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва, вкладають у цю галузь великі обсяги державних бюджетних інвестицій.

Література:

1. Бражко О.В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О.В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 12. — С. 16—20.
2. Головатюк В.М., Вплив економічних і політичних факторів на привабливість інвестиційного середовища / В.М. Головатюк, О.А. Чечелюк // Фінанси України. — 2000. — № 5. — С. 111—128.
3. Економічна енциклопедія: У 3-ох томах. Т. 1. / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — 864 с.
4. Игошин Н.В. Инвестиции. Организация, управление, финансирование: учебник для студентов вузов. — М.: ФГНУ "Росинформагротех", 2005. — 364 с.

5. Кейнс Дж.М. Общая теория процента, занятости и денег: Ассоциация российских вузов / Дж.М. Кейнс; пер. с англ. Н.Н. Любимов. — М.: Гелиос АРВ, 1999. — 368 с.

6. Кісіль М.І. Питання підвищення ефективності капітальних вкладень у сільське господарство / М.І. Кісіль // Економіка і організація сільського господарства. — 1983. — № 71. — С. 40—42.

7. Макконел К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2-х т. Т. 1. / К.Р. Макконел, С.Л. Брю; пер. с англ. Е.С. Иванова. — Таллинн: Реферто, 1995. — 400 с.

8. Титаренко Н.О. Теорії інвестицій: навч. посіб. / Н.О. Титаренко, А.М. Поручник. — К.: КНЕУ, 2000. — 160 с.

9. Чебунин В.Н. Кругооборот и оборот основных фондов сельского хозяйства / В.Н. Чебунин. — М.: Экономика, 1975. — 94 с.

10. Чернявский А.П. Проблемы повышения эффективности капитальных вложений (финансово-экономический аспект) / А.П. Чернявский. — К.: Вища школа, 1980. — 176 с.

11. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посіб. / В.М. Хобта. — Донецьк: ДонНТУ, 2006. — 394 с.

References:

1. Brazhko, O. V. (2009), "Features of formation of the investment attractiveness of the economy", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 12, pp. 16—20.
2. Holovatiuk, V. M. and Checheliuk, O. A. (2000), "The impact of economic and political factors on the attractiveness of the investment environment", *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 118—128.
3. Mochernyj, S. V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia]*, 3rd ed, Vydavnychj tsentr "Akademiia", Kyiv, Ukraine.
4. Yhoshyn, N. V. (2005), *Investicii. Organizacija, upravlenie, finansirovanie: Uchebnik dlja studentov vuzov. [Investments. Organization, management, financing: A textbook for university students]*, Rosinformagroteh, Moscow, Russia.
5. Kejnys, Dzh. M. (1999), *Obshhaja teorija procenta, zanjatosti i deneg [The general theory of interest, employment and money]*, Gelios ARV, Moscow, Russia.
6. Kisil', M. I. (1983), "Questions efficiency investments in agriculture", *Ekonomika i orhanizatsiia sil'skoho hospodarstva*, vol. 71, pp. 40—42.
7. Makkonel, K. R. (1995), *Economics: Principles, Problems and Policies [Jekonomiks: principy, problemy i politika]*, Referto, Tallinn, Russia.
8. Tytarenko, N. O. (2000), *Teorii investytsij [Teorii investitsiy]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. Chebunin, V. N. (1975), *Krugooborot i oborot osnovnyh fondov sel'skogo hozjajstva [Circuit and turnover of fixed assets agricultural]*, Jekonomika, Moscow, Russia.
10. Chernjavskij, A. P. (1980), *Problemy povyshenija jeffektivnosti kapital'nyh vlozhenij (finansovo-jekonomicheskij aspekt) [Problems of increase of efficiency of capital investments (financial and economic aspect)]*, Vishha shkola, Kyiv, Ukraine.
11. Khobta, V. M. (2006), *Upravlinnia investytsiiamy [Management of investments]*, DonNTU, Donetsk, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 01.12.2014 р.*